

ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆರೆಗಳು : ಪೌರಾಣಿಕ ವಿವೇಚನೆ

ಡಾ.ಪದ್ಮ ಬಿ. ಎಸ್.¹

ಪೀಠಿಕೆ

ಐತಿಹ್ಯ ಎಂಬುದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳವೊಂದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು. ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ಘಟನೆಯೊಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಅಂಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಜನಪದರು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ವಕ್ತೃಗಳು ಅವು ವಾಸ್ತವಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರೂಪಿತವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳುಗರಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಮತ್ತಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವು ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ.¹ ಜನಪದ ಗದ್ಯಕತೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಐತಿಹ್ಯ' ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಕಾರ. ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೀರಾ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಘಟನೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಕತೆಗಳನ್ನು 'ಐತಿಹ್ಯ' ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. 'ಐತಿಹ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಇತಿಹಾಸ' ಒಂದೇ ಮೂಲದ ಎರಡು ಪದಗಳು. ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಈಗಿನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂಬ ಪದ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಜನಪದರು ನಿಜವಾಗಿ ನಡೆದವೆಂದೇ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರಾದರೂ ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವು ಕಂಠಸ್ಥ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಇತಿಹಾಸ ಒಂದು ಘಟನೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ನಡೆದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗುವ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಆಧಾರಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಂಶ ಹಾಗೂ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.²

ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆರೆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ದೇವರುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೆರೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆರೆಗಳು ತುಂಬಿ ಕೋಡಿ ಬಿದ್ದಾಗ ನೀರ್ಗಂಟಿಗಳು ಮತ್ತು ಊರಿನ ಜನಪದರು ಸೇರಿ ಗಂಗಮ್ಮನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ತೂಬುಗಳನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳ ತೂಬುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿ ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅನೇಕ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ನರಬಲಿಯಾದುದರ ಬಗೆಗೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆರೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು

¹ಇತಿಹಾಸ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು, ವಿಜಯನಗರ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಕೇಂದ್ರ, ಯಲಬುರ್ಗ.

ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ವಿವಿಧ ವದಂತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಕುಂಡ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮಹಾಸತಿಯರ ಕಥೆಗಳು ಬಹಳಷ್ಟಿವೆ. ಇವುಗಳ ಕುರುಹಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಲುಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಮಳೆಗಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ತುಂಬಿ ಏರಿ ಅಥವಾ ಕೋಡಿ ಒಡೆದುಹೋದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೀರ್ಗಂಟಿ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿವೆ.

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಂತಿಗ್ರಾಮ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಬುಗ ಕೆರೆ ಇದೆ. ಅದರ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ರಂಬಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಹಾಗಲಬಾವಿಯಿಂದ ಗುಡುಗನಹಳ್ಳಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಗುಡುಗನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾವ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಎಷ್ಟು ಕಟ್ಟಿದರೂ ಏರಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲವಂತೆ ಜೋಯಿಸರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೇಳಿದಾಗ ಹೆಣ್ಣೊಂದನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇದಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕಿಟ್ಟ ಮಾವ ಊಟ ನಿದ್ರೆ, ಅನ್ನ, ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ಮಲಗಿಕೊಂಡನಂತೆ ಈ ವಿಚಾರ ಸೊಸೆ ರಂಬಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಮಾವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಏಳೂರು ಜನಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗೋದಾದರೆ ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನನ್ನೇ ಬಲಿ ಕೊಡಿ ಎಂದಳು. ಗಂಡ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೂ ತಿಳಿಸದೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಏಳೂರಿಗೂ ಡಂಗೂರ ಬಾರಿಸಿ ಕೆರೆಗೆ ರಂಬಮ್ಮನನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ರಂಬಮ್ಮ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕಲ್ಲುಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆರೆಯ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಲು ರಂಬಮ್ಮ ಹೋಗುವಾಗ ನೀರು ಸೀಳಿದ ಹಾಗೆ ದಾರಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದು ದೇವಾಲಯ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿ ಅವಶೇಷಗಳು ಮಾತ್ರ ಇರುವುದಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ರಂಬಮ್ಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಅಂಬುಗ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ರಂಬಮ್ಮನಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಲಾಭ ಬಂದರೆ ಕರ್ಪೂರ, ಊದುಬತ್ತಿ ತಂದು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹರಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಾಭ ಬಂದರೆ ಅದೇ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ರಂಬಮ್ಮ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ ಒಮ್ಮೆ ಶುಕ್ರವಾರ ಸಂತೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾನಮತ್ತರಾಗಿ ಕುಡಿದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ 'ರಂಬೆ ನಿನ್ ಸೊಲ್ಲು ಅಡಗಲಿಲ್ಲ' ಎಂದರಂತೆ. ಅವತ್ತಿನಿಂದ ರಂಬಮ್ಮ ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳಂತೆ. ಆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈಚಲ ಮರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಎಂದು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಳಂತೆ. ಅವರು ನಾಲ್ಕು ಜೋಡಿ ಈಚಲ ಮರವಾದರೆಂದು ಸ್ಥಳೀಯರು ಅಲ್ಲಿರುವ ಈಚಲ ಮರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.³

ಅರಸೀಕೆರೆ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲ್ಲಂಗೆರೆ ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇರುವ ಐತಿಹ್ಯವು ವಿಶೇಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ನಿಲ್ಲದೆ ಒಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ರಾಜನಿಗೆ ಕೆರೆಯು ತನ್ನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ನರಬಲಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಕೇಳಿತು. ರಾಜ ಕೆರೆಗೆ ಯಾರನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಗಂಗಮ್ಮ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಇಬ್ಬರು ಕಾಶಿಯಿಂದ ಬಂದರು. ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಏಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಮಗನನ್ನು ನರಬಲಿ ಕೊಡುವಂತೆ ರಾಜನು

ಕೇಳಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ದಂಪತಿಗಳು ನರಬಲಿ ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ರಾಜ ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗನನ್ನು ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಕೆರೆ ಒಡೆಯುವುದು ನಿಂತು ಹೋಯಿತು. ಅನಂತರ ಗಂಗಮ್ಮನ ಗಂಡ ಉಳಿದ ಆರು ಜನ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದನು. ಗಂಗಮ್ಮ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಏಳನೇ ಮಗನಿಗಾಗಿ ಏರಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಏರಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಗುಡಿಯನ್ನು ಏಳುಮಕ್ಕಳ ಗಂಗಮ್ಮನ ಗುಡಿಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.⁴ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ಜಾಸ್ತಿ. ಈ ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ಊರಿನಿಂದ ಬಂದ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗನನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ರಾಜನ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನರಬಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ ಎನ್ನುವ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಹಾಸನ ತಾಲೂಕು ದುದ್ದ ಹೋಬಳಿಯ ಬಸವಾಘಟ್ಟ ಗ್ರಾಮದ ಹಿರೇಕೆರೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ತುಂಬಿ ಕೋಡಿ ಬಿದ್ದಾಗ, ಏರಿಯು ಒಡೆದುಹೋಯಿತಂತೆ. ಗ್ರಾಮದ ಜನರು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟದರೂ ಏರಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲವಂತೆ ಕೆರೆಯು ಗರ್ಭಿಣಿ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಬೇಡಿದಾಗ, ಊರಿನ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಮಾತು ಬಾರದ ಒಬ್ಬ ಮೂಗಿ ಗರ್ಭಿಣಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಂತೆ ಕೆರೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.⁵ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯು ಕೃಷಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೆರೆಯೇ ಕಾಣದಂತೆ ಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆದು ಹೂಳು ತುಂಬಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೆರೆಗೆ ಹಾರವಾಗಿ ನೀಡಿರುವುದು ಮನ ಸೆಳೆಯುವಂತಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಗರ್ಭಿಣಿ ಹೆಂಗಸು ಕುಟುಂಬದ ಸಮೃದ್ಧಿ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆ ಜನಪದರಲ್ಲಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರವಾಗಿ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಊರಿಗೆ ಒಳಿತಾಗುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಬೇಲೂರು ಕೆರೆಗೆ ಜನಪದ ಐತಿಹ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಬಲಿಯಾದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಈ ಗುಡಿ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಲ್ಲದೆ ಗದ್ದುಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾದ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಗದ್ದುಗೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ತವರುಮನೆ ಬೇಲೂರಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಗೊಟ್ಟರಹಳ್ಳಿ. ಈಕೆಗೆ ಐದು ಜನ ಸಹೋದರರು. ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರವಳಿಯ ಗೌಡನ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದರು. ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಮಾವ ಮಲ್ಲೇಗೌಡ ರಾಜನ ಆದೇಶದಂತೆ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವಡ್ಡಗೌಡನೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ 12 ವರಹಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆಗೆ ನೀಡಿದನು. ವಡ್ಡರು ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಕಲ್ಲು ಇಟ್ಟರೆ ಕಲ್ಲು ಜಾರಿ ಬೀಳುವುದು. ಮಣ್ಣು ಇಟ್ಟರೆ ಮಣ್ಣು ಜಾರಿ ಬೀಳುವುದು. ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಕೆರೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಡ್ಡಗೌಡ ಮಲ್ಲೇಗೌಡರಿಗೆ ಕೆರೆ ನಿಮ್ಮ ಕಿರುಬೆರಳನ್ನು ಬೇಡಿತು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಗೌಡ

"ಕಿರು ಬೆಟ್ಟ ಬೇಡಿದರೆ ಸುವ್ವಲಾಲಿ

ಮುಟ್ಟಿಗಂಡ ಹಾಕುತೀನಿ ಸುವ್ವಲಾಲಿ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ವಡ್ಡಗೌಡ ಗೌಡರ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಕೇಳುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಗೌಡ ಯಾವುದೇ ಉತ್ತರ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. “ಮಗ ಸತ್ತರೆ ಮನೆಹಾಳು, ಸೊಸೆ ಸತ್ತರೆ ಸೋಬಾನ” ಎಂಬ ನಾಣ್ಣಡಿಯಂತೆ ಗೌಡ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಡ್ಡರು ಹೊನ್ನಮ್ಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ

“ನನ್ನನೇ ಬೇಡಿದರೆ ಸುವ್ವಲಾಲಿ

ನಾನೇನೇ ಹೋಗುತ್ತೀನಿ ಸುವ್ವಲಾಲಿ”

ಎಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವುದಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡನು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದು ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮನು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ತನ್ನ ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದಾಗಿ ಮಾವನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಣ್ಣಂದಿರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಗಂಡನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಿಟ್ಟರವಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾವನ ಮನೆಯವರು ಗಂಗೆ ಪೂಜೆಗೆ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಕೆರೆಗೆ ಗಂಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮೇಲೆರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೀರು ಉಕ್ಕಿ ಬಂದು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಕೆರೆಗೆ ಆಹುತಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಅತ್ತೆ ಮಗನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹೊರ ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಅನಾಥವಾದ ಮಗುವು ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಮಗು ಎಂದು ಅರಿಯದೆ ದನ ಕಾಯಲು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಗಂಡ ವಾಪಸ್ಸು ಬಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಗನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆತ ನಿರಾಶನಾಗಿ ಊರ ಬಾಗಿಲ ಕಟ್ಟೆಯ ಬಳಿ ಕುಳಿತ ಹುಡುಗರಿಗೆ ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಕೊಬ್ಬರಿ ಕಡಲೆ ಹಂಚುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ದನ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಮಗ ನನಗಿಷ್ಟು ಕೊಡಿ ಎಂದು ಕೈಯೊಡ್ಡುತ್ತಾನೆ. ಬಾಲಕನ ಮುಖ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಹೋಲಿಕೆ ಇತ್ತು. ಈತ ನನ್ನ ಮಗನೆಂದು ಗುರುತಿಸಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದಾಗ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾಗಿ ಮಗನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ತೋರಿಸಿ ಗಂಡನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ತನ್ನ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬೇಡಿಕೆ ಇಡುತ್ತಾಳೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರವಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವೀರಗಲ್ಲಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯ ಕಥೆ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಈ ಕಥೆಗೆ ಪೂರಕವೆಂಬಂತೆ ಇಂದಿಗೂ ಗೊಟ್ಟರವಳಿಯವರು ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರವಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಊರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಏಳಿಗೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ.⁶

ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮೌಖಿಕ ಇತಿಹಾಸಗಳಿವೆ. ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವಂತೆ. ಒಮ್ಮೆ ಗರುಡ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಅಮೃತ ಕಲಶವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಹನಿ ನೀರು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಕೆರೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು ಎಂಬ ಕಥೆ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕೆರೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಅಮೃತಬಿಂದು ಸರೋವರ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಶಂಖಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಪರಶುರಾಮನು ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆದು ಭೂಮಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪವಾಗಿ ಸಮುದ್ರ ರಾಜನಿಗೆ ಭಾಗಶಃ ಈ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಶಂಖಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಕಥೆಯು ಇದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆರೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು 'ಶಂಖತೀರ್ಥ' ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ 'ನರಸಿಂಹ ತೀರ್ಥ' ಎಂತಲೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯ ಉತ್ತರ ಬದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಮೃತೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ದಕ್ಷಿಣಬದಿಯ ಕೆರೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ ಶಿಲ್ಪವು ಬಿದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು 'ನೃಸಿಂಹ ತೀರ್ಥ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.⁷

ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ ಬಿಷ್ಣುಮೃನ ಕೆರೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಪದ್ಮರಸನ ಪದ್ಮರಾಜ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ಐದು ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿದ ಸಂದರ್ಭ ತುಂಬ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಕವಿ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸುವ ಕಾಯಕದಿಂದ ಪದ್ಮರಸನಿಗೆ ಕೆರೆಯ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಪದ್ಮರಾಜ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಕೆರೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನು ತನ್ನ ಮಗ ಬಿಟ್ಟದೇವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರೇ ಬಿಟ್ಟದೇವ. ಹೊಯ್ಸಳ ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನು ದೋರಸಮುದ್ರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ.⁸ ಈತನ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮರಸನೂ ಒಬ್ಬ. ಒಮ್ಮೆ ರಾಜನು ಓಲಗಗೊಟ್ಟು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತನಿದ್ದನು. ಮಂತ್ರಿ ಪದ್ಮರಸನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಬೇಲೂರಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಭಿನ್ನವಿಸಿದ.

ಎಲೆ ನೃಪಶಿರೋಮಣಿಯೇ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯಂ ಸಮು

ಜ್ವಲ ದೇವ ಮಾತೃಕ ನದಿ ಮಾತೃಕಂಗಳಿಂ

ಫಲಿಸಿರ್ಕುಮೆನ್ನ ಪುರಮೊಂದೆ ನದ್ಯಂಬುಪಾಲಿತ

ಮೆನಿಸಿದಾ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ

ಸ್ಥಲಮತ್ಸಪೂರ್ವಮೊಳನು ತಟಾಕಮಿಲ್ಲದ

ಕೊಲವಿನಿದೊಂದು ಕೆಱಿಯಂ ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟೊಡೆಂ

ಪಲವು ಮಾತಂ ನುಡಿದು ಫಲಮದೇಂ ಸಿರಿವೆಣ್ಣೆ

ನೆಲೆವನೆಯನಿಪೆನೆಂದನೆ.⁸

ಎಂದು ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಪದ್ಮರಸನತ್ತ ನೋಟ ಬೀರಿ "ಮತ್ಸುನಪೆ ಸರಿಂದಮರ್ದು ನೀನೊಂದು ಕೆಱಿಯಂ ನೆಗಲ್ಪಿಸುವುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಪದ್ಮರಸನು ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಹೊಳೆವ ಹೊನ್ನುಗಳನ್ನು ಬೇಲೂರಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕೊಡಲೆಂದು ತೆಗೆಯುವನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಿವ ಪದ್ಮರಸನ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆಂದು ವಿಟಜಂಗಮಾಕೃತಿಯನ್ನು

ತಾಳಿ ಬಂದು "ನನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಮುನಿಸನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಹೊನ್ನುಗಳನ್ನು ಕೊಡು" ಎಂದು ಬೇಡಿದನು. ಜಂಗಮ ಕೇಳಿದಾಗ ಇಲ್ಲವೆನ್ನದೆ ಪದ್ಮರಸನು ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನುಗಳನ್ನು ವಿಟಜಂಗಮ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿವನಿಗೆ ನೀಡಿದನು. ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕ 'ನಿಮ್ಮನು ಕಾಣಲು ದೂರದಿಂದ ಭಕ್ತರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಕರೆದನು. ಕೂಡಲೇ ಪದ್ಮರಸನು ರಾಜನು ನಿಯಮಿಸಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮರೆತು ಭಕ್ತನಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಹೊರಟುಹೋದನು.⁹

ಕೆಲವು ದಿನ ಕಳೆಯಿತು. ಒಂದು ದಿನ ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪರವಾದಿಗಳು 'ಎಲೈ ಭೂಪಾಲ ಬೇಲೂರೊಳೊಂದು ನೀರಕಟ್ಟಿಸಲ್ವೇಳ್ಳ ಕೆರೆಯಾದುದೇ?' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಆಗದೆ ಇರುತ್ತದೆಯೇ?' ಎಂದನು ರಾಜ. ಆಗ ಕರಣಿಕರು ಪದ್ಮರಸನು ವಿಟಜಂಗಮನಿಗೆ ಹೊನ್ನು ನೀಡಿದ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಸಿದರು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅರಸನು ಕೋಪದಿಂದ ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ಕರೆತರಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪದ್ಮರಸನು ಬಂದು ತನ್ನ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅರಸನು;

"...ಎಲೆ ನಿನ

ಗುದ್ರಕವೇಕನಿತು ಕಟ್ಟೊಡೆಯನಾನಿರಲೆ

ಭಿದ್ರವೃತ್ತಿಯೊಳೆನ್ನ ಕೋಶಧನಮಂ ಸೂಳೆಗಂಗೀವ ಪರಿಯದೆಂತೋ

ನಿನ್ನನೀಶ್ವರ ಭಕ್ತನೆಂದು ಸುವಿನೀತನೆಂ

ದುನ್ನತ ವಿವೇಕಿಯೆಂದತ್ಯ ಮಲಗುಣಿಯೆಂದು

ನನ್ನಿಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಪರರೊಡವೆಗಳು ಪದಿರ್ಪತಿ ಶುದ್ಧನೆಂದು ನಂಬಿ

ಎನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ನಿನಗೊಪ್ಪುಗೊಟ್ಟೆನಗೆ

ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದೆ...¹⁰

ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪದ್ಮರಸನು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಪರವಾದಿಗಳ, ಚಾಡಿಕೋರರ ಎದೆ ಬಿರಿಯುವಂತೆ 'ದುರ್ಜನರ ದುರ್ವಿದಗ್ಧರ ದುರಾತ್ಮರ ಧರ್ಮವರ್ಜಿತರ ಮಾತುಗಳೆಂದಿಂತು ದೂಷಿಸಿ ನೀನು ಪಾರ್ಜಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಮಂ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳರೆ' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಶಿವಭಕ್ತರಾದವರು ಬೇರೆಯವರ ಧನಕ್ಕೆಳಸುವವರಲ್ಲ. ಆ ಮಹೇಶ್ವರರ ಪಾದಸೇವಕನಾದ ನಾನು ನಿನ್ನ ವಿತ್ತದೊಳಗೆ ಇನ್ನಿತನ್ನಾದರೂ ಮುಟ್ಟುವೆನೆ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಮುಟ್ಟಿದರೂ ಶಿವಭಕ್ತರು ಒಲಿವರೆ? ಅವರ ಧನವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದೆನು ಎಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅರಸನು ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು 'ನಿನ್ನ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದುದಾದರೆ ನನ್ನ ಕೆರೆ ಹೇಗೆ ಇರುವುದು ಎಂದು ರಾಜನು ಕೇಳಿದಾಗ' ಕುಹಕಿಗಳ ಕೆರೆಯ ಮಾತೇನು? ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ಅಂಕುರಿಸಿದೆ. ತೋಟದಲ್ಲಿ ಮರಗಳಿವೆ. ಆ ವೈಭವ ನೋಡಲು ದೊರೆಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಶರಣರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅವರು ಆಶೀರ್ವಾದ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ಕೆರೆಯ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಗೆರೆ ಎಳೆದ. ಆ ಕೂಡಲೇ

ಪ್ರಳಯವಾಗುವಷ್ಟು ರಭಸದಲ್ಲಿ ನೀರು ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯಿತು. ಶರಣಸಮೂಹವು ಆನಂದದಿಂದ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ;

‘ಗುರುಕುಲಾಗ್ರಣಿಯೊಡನೆ ಸೆನಸುವರ್ಗಡೆ ನರಕ

ನರರಿವರೆಸುತ ಕೋಪದಿಂದ ಪಲ್ಲೊರೆದು ಹೂಂ

ಕರಿಸಿ ಝಂಕಿಸುತುರ್ಭೀ ಬೆಳೆದಳೂ ಭೂಕಾಂತೆಯೆಂಬಂತೆ ಘಡಿಘಡಿಸುತ

ಸ್ಪಂದ ಕಲ್ಪಾಂತಕಾಲದ ಸಿಡಿಲ ಗರ್ಜನಮ

ನಿರದೆ ತಾಳ್ಭಾರ್ತಿಸುತೇರಿಯಾಗೆ ತೆರೆನೋಡು

ತರರೆ...¹¹

ಅದರ ಅರ್ಥಟಕ್ಕೆ ರಾಜನಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮೂರ್ಛಿತರಾದರು. ಪದ್ಮರಸ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಅವರ ಮೇಲೆ ಸಿಂಚಿಸಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದ. ರಾಜ ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ. ಶಿವನ ಬಿಟ್ಟ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಈ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಬಿಟ್ಟಸಮುದ್ರವೆಂದೂ ಈ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿದ ಪದ್ಮರಸನಿಗೆ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ.

‘ಅಸಮಾಕ್ಷನಿಂದ ಬಿಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕತದಿ

ನೆಸೆವುದೀ ಕೆಲಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಸಮುದ್ರವೆಂಬ ಪೆಸ

ರೆಸಗಿದೀ ಮಹಿಮರಿಗೆ ಕೆಲಿಯ ಪದ್ಮರಸಾಖ್ಯ

ಮೆಸೆವುದಿನ್ನಿತ್ತಲೆನುತೆ

ಉಸುರ್ದೀ ತಟಾಕವ ಱಬಱಗಳೆನ್ನದೆ ಸಮಂ

ಜಸವಾಗಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನದಿಂದರ್ಕೆನುತ್ತ ಪ

ರಸಿ ಪೊಗಱುತಿದೆ ನೃಪನದಕೆ ಹರ್ಷಿಸಿ ಪುರಕೆ ಚಿತ್ತವಿ

ಪುದಿನ್ನೆನುತ್ತೆ...¹²

ಬೇಲೂರಿನ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಈ ಕೆರೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ‘ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನ ಕೆರೆ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ‘ಪದ್ಮರಸ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನು ತನ್ನ ಮಗ ‘ಬಿಟ್ಟಿದೇವರಾಯನ’ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನು. ‘ಬಿಷ್ಟಮ್ಮ’ ಎಂಬುದು ಕಾವ್ಯೋಕ್ತ ‘ಬಿಟ್ಟಿ’ ಎಂಬುದು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದುದರಿಂದ ‘ಬಿಟ್ಟಿಸಮುದ್ರ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇಂದಿನ ಬೇಲೂರಿನ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನ ಕೆರೆಯೇ ಪದ್ಮರಸ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆ ಎಂದು ನಾವು ನಂಬಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೇಲೂರು ಕೆರೆಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ದಂತಕಥೆಗಳಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಇರುವ ಸ್ಥಳವು ಹಿಂದೆ ಕಾಡಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸನ್ಯಾಸಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ. ಈತನ ಮರಣಾನಂತರ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳವು ಸನ್ಯಾಸಿಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ

ಗ್ರಾಮವಾಯಿತು. ಕೆರೆಯ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸನ್ಯಾಸಿಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಸನ್ಯಾಸಿ ಇದ್ದು ಆತನ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ನಾಯಿಯೂ ಕೂಡ ಇತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಸನ್ಯಾಸಿಗೂ ಮತ್ತು ನಾಯಿಗೂ ಕುಷ್ಟರೋಗ ಬಂದಿತು. ಸನ್ಯಾಸಿಯೂ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನಾಯಿಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮೈ ಒದರಿಕೊಂಡಿತು. ಸನ್ಯಾಸಿಯು ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ನೀರು ಇರುವುದು ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿದಾಗ ಜಲಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಕುಷ್ಟರೋಗ ಮಾಯವಾಯಿತಂತೆ. ಇದರಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ರೋಗನಿವಾರಕ ಶಕ್ತಿ ಇರುವ ಈ ನೀರು ಪೋಲಾಗದಂತೆ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತನು. ಅದರ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕನು ಭಸ್ಮವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಂಡು ಹೋದಂತೆ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳವು ಉತ್ಪತ್ತಿಹಳ್ಳಿಯಾಯಿತು ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ.¹³

ಸಾಲುಗಾಮೆ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಂದಿನಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ದ್ಯಾಮವ್ವ ತಿರುಪತಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ಸ್ವಾಮಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಸೀಗೆಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿಂದ ಕಂಚಿನ ನಗಾರಿ ಉರುಳಿ ಬಂದು ಮುಗಳೂರು ಕೆರೆ ಮುಳುಗಿ, ಹಂದಿನಕೆರೆ, ಮಾಕನಕಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಈ ಹಂದಿನ ಕೆರೆಯನ್ನು ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು, ಇಬ್ಬರೂ ಹಠ ಮಾಡಿ ಮೊದಲು ಯಾರದು ಮುಗಿಯುತ್ತೆ ನೋಡೋಣ ಎಂದು ಪಣ ತೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಂದಿನಕೆರೆ ಮೊದಲು ಮುಗಿದು ನೀರು ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಾಯಲು ಪಟೇಲ, ಶಾನುಭೋಗ, ತಳವಾರ, ಕುಲವಾಡಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೋದರು. ಏರಿಯ ಕಾವಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕುಲವಾಡಿ ಒಬ್ಬನೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡ. ಹೋದವರು ಮೂರು ದಿನಗಳಾದರೂ ತಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇವನು ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿವು ತಾಳಲಾರದೆ ಗಂಗೆ ಹತ್ತಿರ ನಾನು ಬರುವವರೆಗೂ ಏರಿ ಒಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಾರದು ಎಂದು ಭಾಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅರಳಿ ಮರದ ಹತ್ತಿರ ಮೆಟ್ಟಿಲುಕುಯ್ದುಕೊಂಡು ಸತ್ತುಹೋದ. ಈಗಲೂ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರು ರಕ್ತ ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ನೀರು ರಕ್ತದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ತಂಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಹಂದಿನಕೆರೆ ಒಡೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅಕ್ಕ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮುಗಳೂರು ಕೆರೆ ಎರಡು ಸಲ ಒಡೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.¹⁴ ಈ ಐತಿಹ್ಯವು ಏರಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕುಲವಾಡಿ ಮರಣವನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಕೆರೆ ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಅಂದದಕೆರೆ>ಹಂದದಕೆರೆ>ಹಂದಿನ ಕೆರೆಯಾಗಿದೆ. ತಗ್ಗಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು ಹೊರಹೋಗಲು ಕೋಡಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕೋಡಿಹಳ್ಳವೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣುಮಿಶ್ರಿತವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ಕೆಂಪುನೀರು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇ ಜನ ರಕ್ತ ಎಂದಿರಬಹುದು.¹⁵

ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ನಾಗರನವಿಲೆ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮಂಟಪವಿದೆ. ಅದರ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೀರ ಮಹಾಸತಿಯಕಲ್ಲು ಇದ್ದು, ಅದನ್ನು ಮಾಸ್ತಮ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಲಿಂಗಾಯತ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗಿ ಸುಂದರವಾದ

ಉದ್ದ ಕೂದಲನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಳು. ಇವಳ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಈಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಯಸಿದರು. ಧರ್ಮನಿಷ್ಠಳಾದ ಈಕೆಯು ನನ್ನಷ್ಟು ಸೌಂದರ್ಯವತಿಯು ಹುಟ್ಟಬಾರದು, ಇಷ್ಟು ಉದ್ದವಾದ ಕೂದಲು ಯಾರಿಗೂ ಬೆಳೆಯದಿರಲಿ ಎಂದು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟು ಕಲ್ಲಾದಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.¹⁶ ಈ ಕಲ್ಲನ್ನು ಲಿಂಗಾಯತ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ಮನೆತನದವರಷ್ಟೇ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಹೊಸ ಸೀರೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವೀರ ಮಹಾಸತಿಯ ಕಲ್ಲು ಹೊಯ್ಸಳ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿದಂತಿದೆ. ನಂತರ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕಥೆಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಬೆಳೆದಿರಬಹುದು.

ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕಣಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಕಥೆ ಇದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹಿಂದೆ ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಋತುಮತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ವಿವಾಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಗಳಾದ ದುರ್ಗಮ್ಮ ಎಂಬ ಹುಡುಗಿಯು ವಿವಾಹ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಋತುಮತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟಿ ಕಾಡಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ಗಮ್ಮ ಕಾಡಿನಿಂದ ಬಂದು ಊರಿನ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಸಿ ವಿವಾಹವಾಗದವರಿಗೆ, ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಫಲ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ.¹⁷ ಹರಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೇವರಿಗೆ ತೆರೆಬಿಟ್ಟು ಕುರಿ, ಕೋಳಿಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ತಾಲೂಕಿನ ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆಗೂ ಕೂಡ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ.

ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಆಲಗೌಡನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ ಏರಿ ಮೇಲಿರುವ ಕಲ್ಲನ್ನು ಕೋಡಿಯಮ್ಮ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯ ಹೀಗಿದೆ. ರಂಗೇನಹಳ್ಳಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳನ್ನು ಆಲಗೌಡನಹಳ್ಳಿಯ ಪಟೇಲನ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಪಟೇಲನ ಮಗ ಕುದುರೆ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಗಂಡ ತುಂಬಾ ದಿನಗಳಾದರೂ ವಾಪಸ್ಸು ಬರದ ಕಾರಣ ಕೆರೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಕೆಂಡ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೆಂಡತಿಯು ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ದಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಪಟೇಲನ ಮಗ ವಾಪಸ್ಸು ಬಂದು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಆತನು ಕೂಡ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸಾವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಕೆರೆಯ ದಕ್ಷಿಣತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುಡಿಯನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಸ್ಥಳವೆಂದೂ ಅದು ಕೋಡಿಯ ಸಮೀಪ ಇರುವುದರಿಂದ ಕೋಡಿಯಮ್ಮನ ದೇವಸ್ಥಾನವೆಂದೂ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ.¹⁸ ಕೆರೆಯು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಐತಿಹ್ಯವು ಗಂಡ ಇಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಕ್ಷಣೆಯಿಲ್ಲದ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಗಂಡಸಿನ ಮರಣವು ಪತ್ನಿ ಪ್ರೀತಿ ಪುರುಷ ಬಲಿದಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಐತಿಹ್ಯವು ಭಾಗೀರತಿಯ ಜನಪದ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಮುತ್ತಿಗೆ ಗ್ರಾಮವು ಹಾಸನದಿಂದ 20 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಹಂಚಿಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಮುತ್ತಿಗೆಗೆ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಗಂಡನ ಮನೆ ಕಡೆಯವರು ಕೊಡುವ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು

ತಾಳಲಾರದೆ ಈ ಹೆಣ್ಣು ಎರಡು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯಲು ಕೆರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ತೂಬಿನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ನೀರಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದ ಕಲ್ಲು ಮುತ್ತಿಗೆಮ್ಮ ಆಯಿತು. ಈ ದೇವರ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಚನಕಮ್ಮ ಆಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಜನಪದರು ಮುಕ್ಕಣ್ಣೇಶ್ವರಿ, ಮೂರುಕಣ್ಣಿ, ಚಂಡಿಕಾಂಭ, ಚನ್ನಾಂಬ, ಚನ್ನಾಂಬಿಕೆ ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ತವರೂರು ಹಂಚಿಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೊರಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿಗೆ, ಕಲ್ಲುಗುಡುಗನಹಳ್ಳಿ, ಹಿರೇಹಳ್ಳಿ, ಬಂಟರಹಳ್ಳಿ, ಆಲೇನಹಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಾಮದವರು ಸೇರಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ಮೊಸರನ್ನು, ಬಾಳೇಗೊನೆಯನ್ನು ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ತೂಬಿನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ಮರ, ಗಿಡಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಕಡಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಡಿದರೆ ಅವರು ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ.¹⁹

ಅಣತಿ ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಕಥೆ ಇದೆ. ದಿಗಂಬರೇಶ್ವರರು ಈ ಊರಿಗೆ ಭಿಕ್ಷುಕೆ ಬಂದು ವಳಗೆರೆಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಆಟ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಹುಡುಗರು ಹುಡುಗಾಟಕ್ಕೆ ಕೆರೆ ತುಂಬಿ ಕೋಡಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರಿಂದ ಕೆರೆ ಒಳಗಡೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದಿಗಂಬರೇಶ್ವರರು ಕೋಪದಿಂದ ಅಣತಿ ಹಾಳಾಗಲಿ, ವಳಗೆರೆಹಳ್ಳಿ ಊರಾಗಲಿ ಎಂದು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಳೆಗಿಡದ ಎಲೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ವಳಗೆರೆಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅಣತಿ ಗ್ರಾಮವು ಹಾಳಾಗಿ ವಳಗೆರೆಹಳ್ಳಿ ಊರಾಯಿತು. ಅಣತಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಗ್ರಾಮದ ಜನರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಗ್ರಾಮವು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಹೊಸದಾಗಿ ಸಂಘ, ಸಂಸ್ಥೆ, ಮನೆ, ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ದಿಗಂಬರೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಅಣತಿ ಕೆರೆ ಕೋಡಿ ಬಿದ್ದಾಗ ದಿಗಂಬರೇಶ್ವರರು ಹೋದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನೀರು ಎರಡು ಹೊಳಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಳೀಯರ ಹೇಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ.²⁰

ಹಾಸನ ತಾಲೂಕಿನ ದುದ್ದ ಹೋಬಳಿಯಿಂದ 6 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಾವರ ಕೆರೆ ಇದೆ. ಕೆರೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮುಖ ಮಾಡಿರುವ ಕೋಡಿಯಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಈ ದೇವರ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಹೊನ್ನಮ್ಮದೇವಿಯೆಂದು. ದೇವಾಲಯವು ಕೋಡಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅನಂತರ ಜನಪದರು ಕೋಡಿಯಮ್ಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ದೇವರ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಾವರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಎನ್ನಬಹುದು.

ಹೊನ್ನಮ್ಮದೇವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ದೇವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತಹ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲ ಮೊದಲು ವಿಜಯನಗರದ ಮೂಲದವರು. ತಾಳಿಕೋಟೆ ಕದನದ ನಂತರ ವಿಜಯನಗರ ಪತನವಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮದೇವಿಯ ಭಕ್ತರ ಮೂಲಪುರುಷರಿಗೆ ಸುಂದರವಾದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಿದ್ದಳು. ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಯೊಬ್ಬನ ಕಣ್ಣು ಈ ಹುಡುಗಿಯ

ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡಿ ಎಂದು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಜನರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಮ್ಮ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಪಚಾರ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ರಾತ್ರೋರಾತ್ರಿ ಎತ್ತಿನಗಾಡಿಯ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಈಗಿನ ಹೊನ್ನಾವರ ಕೆರೆಯ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟರು. ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಇವರಿಗೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ (ಊರಿನಲ್ಲಿ) ಯಾರೂ ಪರಿಚಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ತಿನ್ನಲು ಏನೂ ಇವರಿಗೆ ಸಿಗದಾಗ ಪಕ್ಕದ ಯಾರದೋ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭತ್ತವನ್ನು ಕುಯ್ದಿರಂತೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗದ್ದೆಯ ಒಡೆಯ ಬಂದು ಯಾರೋ ಭತ್ತ ಕುಯ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಇರುವವರೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಕೇಳಲು ಬಂದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭತ್ತ ಕುಯ್ದವರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತೋಪಿನ ಮೇಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಕಲ್ಲನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೈಮುಗಿದು, ತಾಯಿ ನಾವು ಕುಯ್ದ ಭತ್ತ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅಪಮಾನದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡು ದೇವಿ, ನಿನಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ಹರಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಭತ್ತದ ಒಡೆಯ ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಭತ್ತವೆಲ್ಲ ಬದಲಾಗಿದ್ದವು. ಆಗ ಇವರು ದೇವರಿಗೆ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಹೊನ್ನಮ್ಮದೇವಿಯು ಕೋಡಿಯಮ್ಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಿತು.²¹

ಹಾಸನದಿಂದ ಹೊಳೆನರಸೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೊಸಳೆ ಕೆರೆ ಇದೆ. ಈ ಕೆರೆಯ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೊಸಳಮ್ಮನ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅದು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಕೋಡಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೋಡಿಯಮ್ಮ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಕೆರೆಯ ಅಂಗಳದ ಮುಂಭಾಗವು ಮೊದಲು ಗಿಡ ಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಕೌಶಿಕ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗಂಗಾಮತ (ಬೆಸ್ತರು) ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯಲು ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗಡೆ ಪೇಟವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಮಲಗಿದನು. ಮರದ ಮೇಲಿದ್ದ ಮಂಗವು ಬಂದು ಪೇಟವನ್ನು ಎತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪೇಟವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಂಗನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದಾಗ ಮಂಗವು ಪೊದರು ಗಿಡದ ಬಳಿ ಪೇಟವನ್ನು ಬಿಳಿಸಿತು. ಒಂದು ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಪೇಟವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋದಾಗ ಚಿಕ್ಕ ಗುಡಿ ಇವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಮೊಸಳೆ ಗ್ರಾಮದ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಗ್ರಾಮದ ಸ್ಥಳೀಯರು ಆ ದೇವರು ನಿಮಗೆ ಮೊದಲು ಕಾಣಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನೀವೇ ಅದನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದರಂತೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಕೌಶಿಕ ಗ್ರಾಮದ ಗಂಗಾಮತ ಜನಾಂಗದ ಒಂದು ಮನೆತನದವರು ಮಾತ್ರ ಇಂದಿಗೂ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.²² ಈ ದೇವರು ಇಂದು ಮೊಸಳೆ ಗ್ರಾಮದ ಗ್ರಾಮ ದೇವತೆಯಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅರಸೀಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನಪದ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಕವನ ಇದೆ.²³ ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಗತಿಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕೆರೆಯಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಕೆರೆಗಳ ನಡುವೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕೆರೆಯಿದೆ. ಅದು ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಾಯಕನ ಕೆರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಮೂರು ಕೆರೆಗಳು ಒಂದು ಜನಪದ ಕಥೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಾಯಕ ಅರಸ. ಆತ ಯೌವನಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆ ಅರಸಿ

ಎಂಬುವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆತನ ಯೌವನದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಗತಿಹಳ್ಳಿಯ ಕನ್ಯೆ ನಾಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಆತನಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಪ್ರೇಮ. ಈ ಎರಡು ಬಂಧನಗಳ ನಡುವೆ ಅರಸ ನಲುಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಸಮಾಜ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಗೌರವಿಸುವ ಅರಸಿ ರಾಜನ ಮನವ ಮೆಚ್ಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನ ಮನವ ಮೆಚ್ಚಿಸಿದ ನಾಗತಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಜ ಎರಡು ಸ್ವರ್ಗದ ನಡುವೆ ತ್ರಿಶಂಕು ಆಗುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನ ಬದುಕಿನ ಈ ಇಬ್ಬಂದಿತನವನ್ನು ಕವಿತೆ

"ನಾಗತಿ ಅರಸಿಯಾಗಬಾರದೆ ದೊರೆಯೆ

ಅರಸಿಗಾಗಿ ನಾಗತಿಯ ತೊರೆಯಬಾರದೆ ದೊರೆಯೆ

ಮನಬಂದವಳನೊಲ್ಲದು ಮನೆತನ

ಮನೆತನ ನಿಲಿಸುವವಳು ಸಲ್ಲಳು ಮನಕೆ" ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ನಾಗತಿಯ ಮಧುಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಅರಸ ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾನೆ. 'ಎಂದು ಮಕರಂದ ಕುಡಿದ ಬಿಳಿ ಹಕ್ಕಿ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ದೊಡ್ಡ ಆಲದ ಮರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೂರುವವೋ ಅಂದೇ ನನ್ನ ಮರಣ' ಎಂಬ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ದುದೈವವಶಾತ್ ಈ ಗುಟ್ಟು ಅರಸಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಬತ್ತಿದ ಕೆರೆಯ ಬವಣೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ತಾಯಿಯಾದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ರೇಶಿಮೆ ಮುಕುಟವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಆಲದ ಮರದ ಮೇಲೆ ಹಕ್ಕಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಬೊಕ್ಕಸದ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಜನಕ್ಕೆ ದಾನವಾಗಿ ಬೀರುತ್ತಾಳೆ. ರೈತರೆಲ್ಲ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಗಿ ಬಿತ್ತಿ ಅನ್ನ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಇದ್ದ ಬರಗಾಲ ನೀಗಿ, ಅರಸಿಕೆರೆ ತುಂಬಿ ಕೋಡಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅರಸಿ ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮೇಲಿರುವ ದೊಡ್ಡಲದ ಮರದ ಮೇಲೆ ಹಕ್ಕಿ ಕೂತ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಅರಸನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಾವು ಸಮೀಪಿಸಿದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಗಡಗಡ ನಡುಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಣ್ಣು ನಾಗತಿ ಅರಸನಿಗಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತಾಳೆ. ಅರಸಿಯ ಕೈಯ ಪಟ್ಟದ ಕತ್ತಿ ಅರಸನ ಸಾವಿಗೆ ಹಾರೈಸುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೂ ಅರಸ ತನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಒಪ್ಪದ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಅನಾಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲದ ಅರಸ ಆತನಾದರೆ, ಅರಸಿ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಗೆ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯ ಕೊರಳ ಹಾರದ ಮುತ್ತ ಹರಿದು ಜೋಳ ಬಿತ್ತಿನ ತಾಯಿ ಜಯಾ ಜಯಾ ಎಂದು ಜಯ ಘೋಷ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೂ ಅರಸಿ ರಾಜನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಸಾವಿನಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಬಾರದ ಮಳೆ ಬಂದು ಕೆರೆ ತುಂಬಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂಭ್ರಮ ಉಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅರಸಿ ನಾಗತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯತಮೆಯಾಗಿ ಅರಸಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಡದಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ತಾಯಿಯಾದ ಅರಸಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ 3 ಮುಖಗಳನ್ನು ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂದು ನಾಗತಿಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಾಯಕನ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇದೇ ರೀತಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತ್ಯಾಗ ಬಲಿದಾನಗಳ ಕಥೆಗಳಾಗಿ ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಲಾವಣಿಗಳು ನೀರಿನ ಮೂಲ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಜೊತೆ ನರಬಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಬಲಿಯ

ಹಿಂದಿರುವ ಉದ್ದೇಶ, ಪುರುಷ ಸ್ವಾರ್ಥದ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಡುವಣ ನಿರಂತರ ಹೋರಾಟವನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮನೆತನದ ಗೌರವಕ್ಕೆ, ಊರ ಒಳಿತಿಗೆ, ಜಲಮೂಲಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ದೇವತೆಯಾಗಿಸುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಅಸಹಜ ಅತಿಕ್ರಮಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆರೆ, ಬಾವಿ ತೋಡುವ ಮೂಲಕ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಸಾಧಿಸಿ ಹೊರಡುವ ಮನುಷ್ಯ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯು ನೀರು ಬರೆದಿರುವ ಮೂಲಕ, ಬಿತ್ತುವ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟಿ ಒಡೆದು ಹಾಗೂ ಹರಿದು ಹೋಗುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತದೆ. ನೀರು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ನಡುವಿನ ಈ ಹೋರಾಟವೇ ವಿಸ್ಮಯವಾದದ್ದು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೌಖಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇವೆಲ್ಲ ಜನಪದ ಇತಿಹಾಸವೇ ಆಗಿವೆ. ತ್ಯಾಗ ಬಲಿದಾನದಂತಹ ಸತಿಯರ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಬಲಿಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಲೋಕೋಪಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಂತಹವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಸೋಮೇಶ ಎಂ., (2001) ಡಣಾಯಕನ ಕೆರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು.ಸಂ.36
2. ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ ತೆಲಗಾವಿ (ಸಂ) (1987). ಹರತಿಸಿರಿ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪದ, ಹರ್ಷಿಕೋಟೆ, ಹಿರಿಯೂರು. ಪು.ಸಂ.800
3. ವಕ್ತೃ: ಬದರಿ ನಾರಾಯಣ. (ದಿನಾಂಕ: 8-7-2013). ಅಂಬುಗ ಗ್ರಾಮ.
4. ವಕ್ತೃ: ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ (ದಿನಾಂಕ: 11-12-2011). ಮಾಜಿ ಶಾನುಭೋಗರು, ಕೆಲ್ಲಂಗೇರಿ.
5. ಗೋಪಾಲ್ ಆರ್. (ಸಂ). (2010). ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಅರಮನೆ ಆವರಣ, ಮೈಸೂರು. ಪು. ಸಂ. 580
6. ವಕ್ತೃ: ಶ್ರೀವತ್ಸ ಎಸ್. ವಟಿ., (ದಿನಾಂಕ: 10-08-2013). ಸಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧಕರು. ಬೇಲೂರು ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಮಳಲಿ ವಸಂತಕುಮಾರ್ (1996). ಹೊಯ್ಸಳ ಸಂಪದ, ಪು.423
7. ಶ್ರೀವತ್ಸ ಎಸ್. ವಟಿ. (2011). ಬೇಲೂರು ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು. ಹೊಯ್ಸಳ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹಾಸನ. ಪು.ಸಂ. 160
8. ಉದಯ (1918). ಕ್ಯೂ.ಜಿ.ಎಂ.ಎಸ್., ಸಂ -2, ಮೈಥಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ, ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು.ಸಂ. 100
9. ಮಳಲಿ ವಸಂತಕುಮಾರ್. (ಸಂ). (1996). ಹೊಯ್ಸಳ ಸಂಪದ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ 64 ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ, ಹಾಸನ. ಪು.ಸಂ. 420
10. ಮೇಲಿನದೇ., ಪು.ಸಂ. 420
11. ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಎಫ್.ಟಿ. (1996). ಕೆರೆಯ ಪದ್ಧರಸ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು, ವಿಕಾಸನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಮಲಾಪುರ ಪು.ಸಂ. 77
12. ಮೇಲಿನದೇ., ಪು.ಸಂ.79
13. ಮಳಲಿ ವಸಂತಕುಮಾರ್. (1996). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ., ಪು.421
14. ವಕ್ತೃ: ಶ್ರೀವತ್ಸ ಎಸ್. ವಟಿ., (ದಿನಾಂಕ 10-8-2013). ಸಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧಕರು. ಬೇಲೂರು ಗ್ರಾಮ.

15. ಗೋಪಾಲ್ ಆರ್.(ಸಂ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ., ಪು. ಸಂ. 580
16. ವಕ್ತೃ: ಶೇಖರಯ್ಯ. (ದಿನಾಂಕ: 4-8-2012). ನಾಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಅರ್ಚಕರು, ನಾಗರನವಿಲೆ ಗ್ರಾಮ.
17. ವಕ್ತೃ: ಚಂದ್ರಪ್ಪ. (ದಿನಾಂಕ: 22-3-2012). ಕಣಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆಯ ನೀರ್ಗಂಟಿ ಹಾಗೂ ಸುರೇಶ್ (ದಿನಾಂಕ: 22-3-2012). ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮ.
18. ವಕ್ತೃ: ರಾಮಚಂದ್ರ. (ದಿನಾಂಕ: 20-11-2013). ಶಿಕ್ಷಕರು, ಆಲಗೌಡನಹಳ್ಳಿ. 19. ಗೋಪಾಲ್ ಆರ್.(ಸಂ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಪು.575
19. ವಕ್ತೃ: ದಿನೇಶ್. (ದಿನಾಂಕ: 25-10-2012). ಅಣತಿ ಗ್ರಾಮ.
20. ವಕ್ತೃ: ಚಂದ್ರಪ್ಪ. (ದಿನಾಂಕ: 28-04-2013). ಅರ್ಚಕರು, ಹೊನ್ನಾವರ ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿಯಮ್ಮ ದೇವಾಲಯ.
21. ವಕ್ತೃ: ಸಂಜೀವಯ್ಯ. (ದಿನಾಂಕ: 9.7.2013). ಬಸ್ತಿಹಳ್ಳಿ.
22. ಅನುಸೂಯ ದೇವಾಂಗ ಮಠ ಮತ್ತು ವೀಣಾ ಹೂಗಾರ (ಸಂ). (2013). ಕಥನ ಕವನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ. ಪು.41-42;
23. ವಕ್ತೃ: ಚನ್ನಪ್ಪ. (ದಿನಾಂಕ: 22-10-2013). ನಾಗತಿಹಳ್ಳಿ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಮುರಿಗೆಪ್ಪ ಎ. (ಸಂ). (2011). ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ಜಾನಪದ ಕೋಶ. ಸಂಪುಟ-1, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ ತೆಲಗಾವಿ (ಸಂ). (1987). ಹರತಿಸಿರಿ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪದ, ಹರ್ತಿಕೋಟೆ, ಹಿರಿಯೂರು.
- ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಎಫ್.ಟಿ. (1996). ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ವಿಕಾಸನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಮಲಾಪುರ.